

UNIVERSITEIT
GENT

FACULTEIT PSYCHOLOGIE EN
PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

VAKGROEP ONDERWIJSKUNDE
ONDERZOEKSGROEP TAAL, LEREN, INNOVEREN

Effectief schrijfonderwijs: wat werkt?

Fien De Smedt – Inspiratiedag Nederlands in het basisonderwijs (25/11/2019)

UNIVERSITEIT
GENT

Even kennismaken…

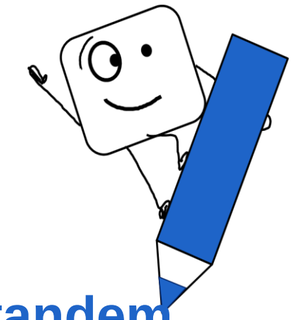
Onderzoeksgroep Taal, Leren, Innoveren (vakgroep Onderwijskunde)

Focus doctoraat:

Cognitieve en motivationele uitdagingen in schrijven (5de-6de leerjaar)

Schrijftandem

UNIVERSITEIT GENT

Een overzicht

- Schrijven = complex!
- Schrijfprestaties van leerlingen eind lager onderwijs
- Effectieve schrijfinstructie

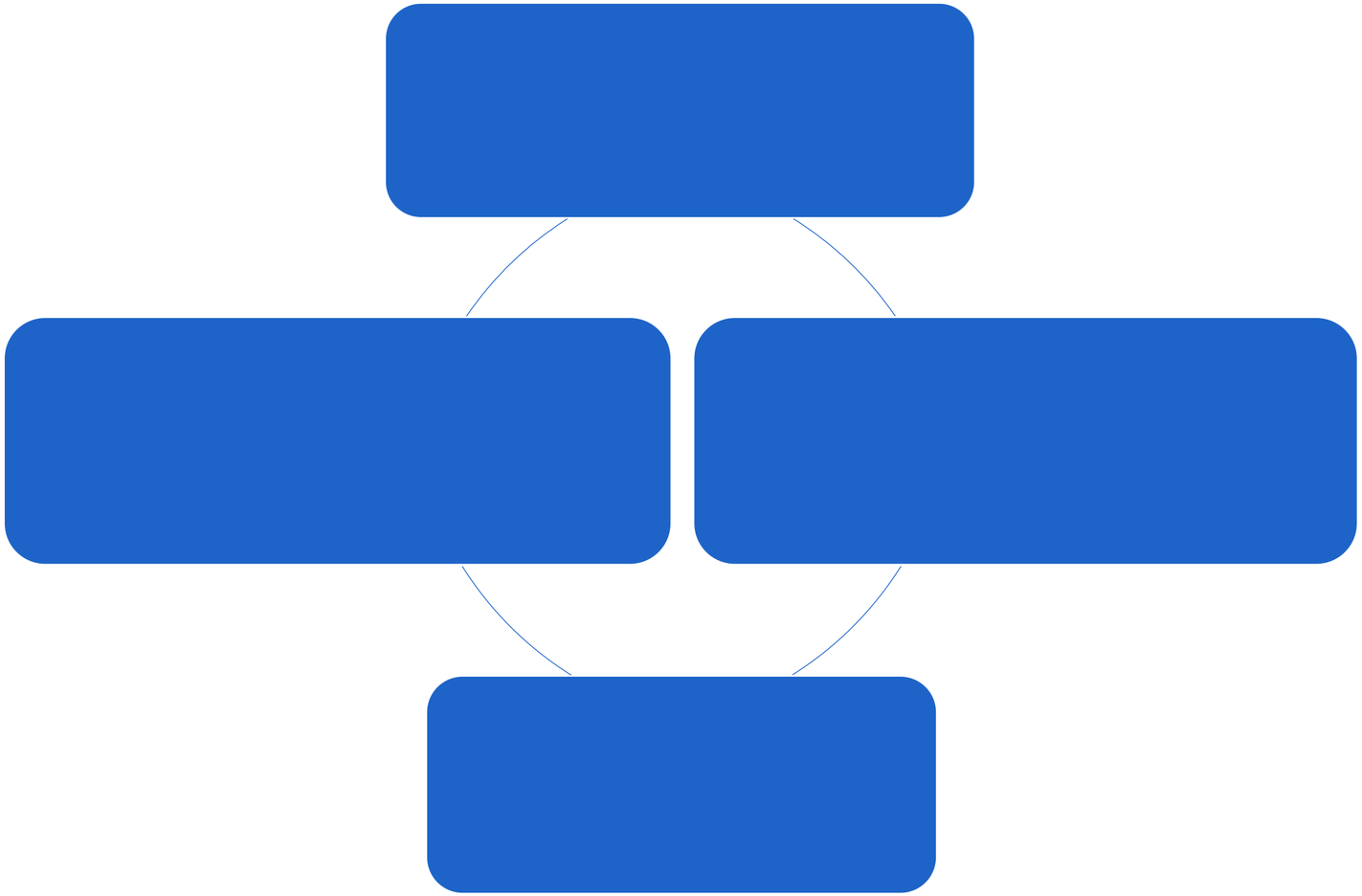
UNIVERSITEIT
GENT

SCHRIJVEN = COMPLEX!

UNIVERSITEIT
GENT

Schrijven: een cognitief complexe vaardigheid

Doelgerichte en cognitieve activiteit

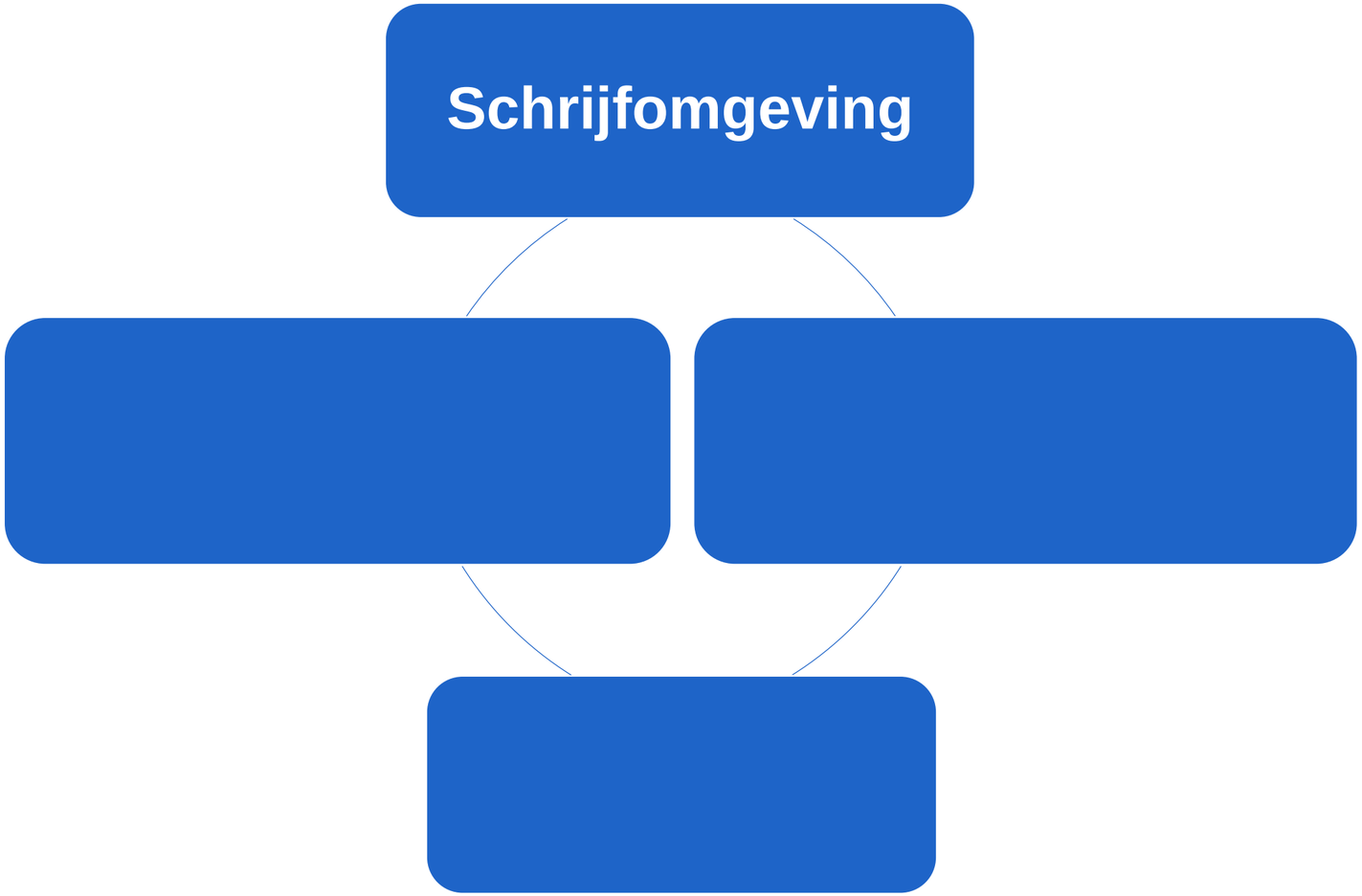

(Graham, Gillespie, & McKeown, 2013)

UNIVERSITEIT GENT

Schrijven: een cognitief complexe vaardigheid

Doelgerichte en cognitieve activiteit

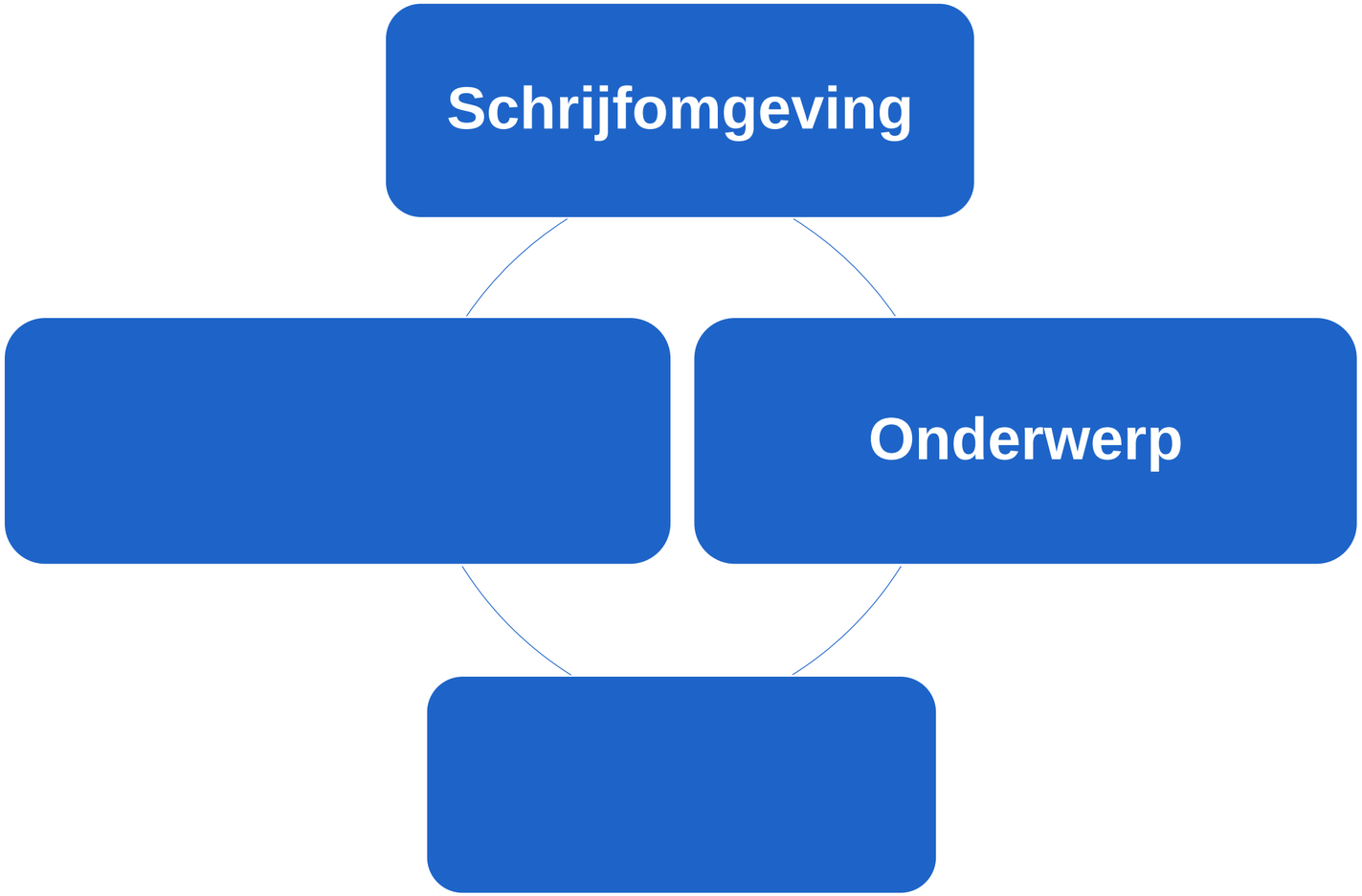

(Graham, Gillespie, & McKeown, 2013)

UNIVERSITEIT GENT

Schrijven: een cognitief complexe vaardigheid

Doelgerichte en cognitieve activiteit

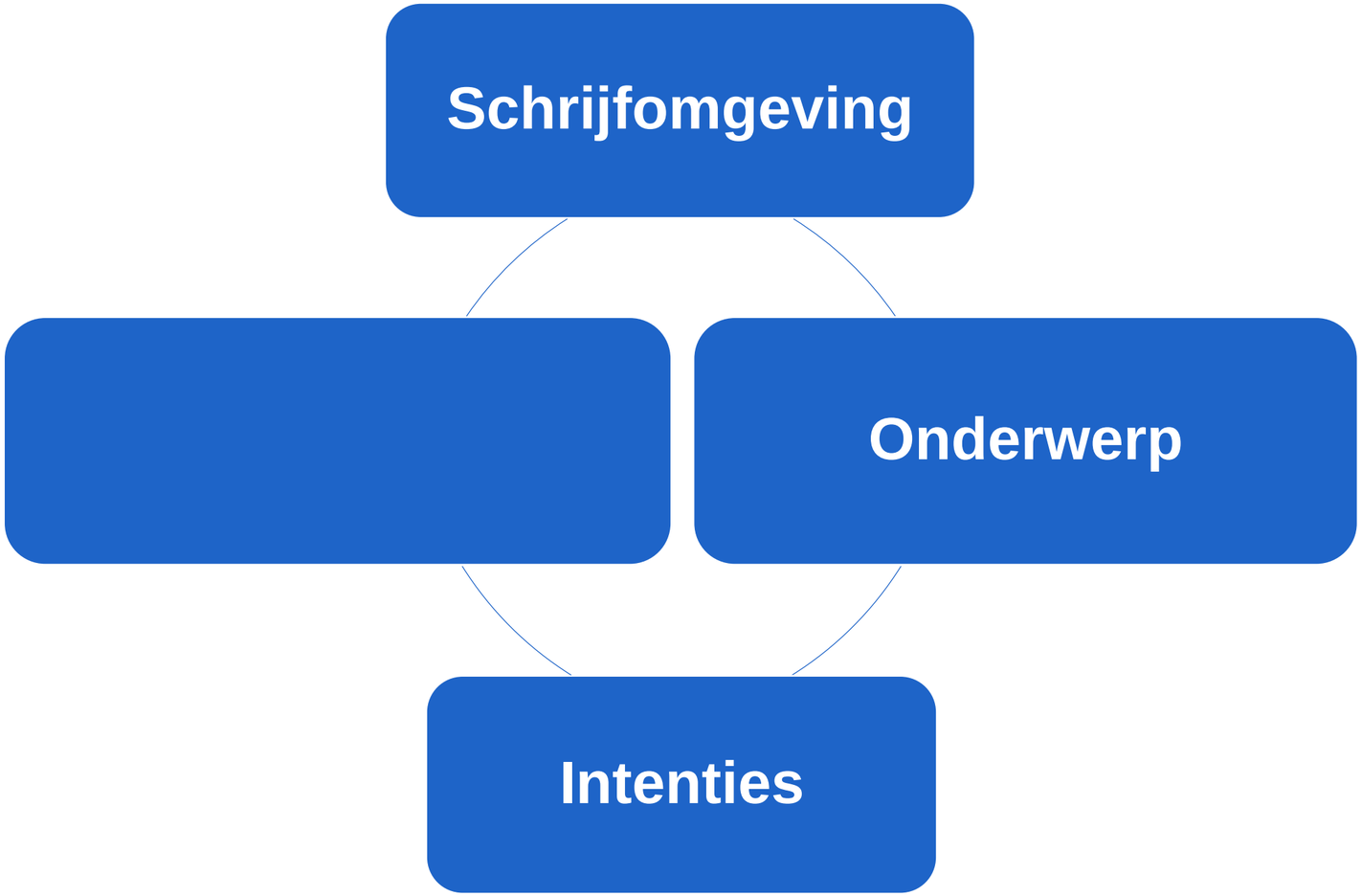

(Graham, Gillespie, & McKeown, 2013)

UNIVERSITEIT GENT

Schrijven: een cognitief complexe vaardigheid

Doelgerichte en cognitieve activiteit

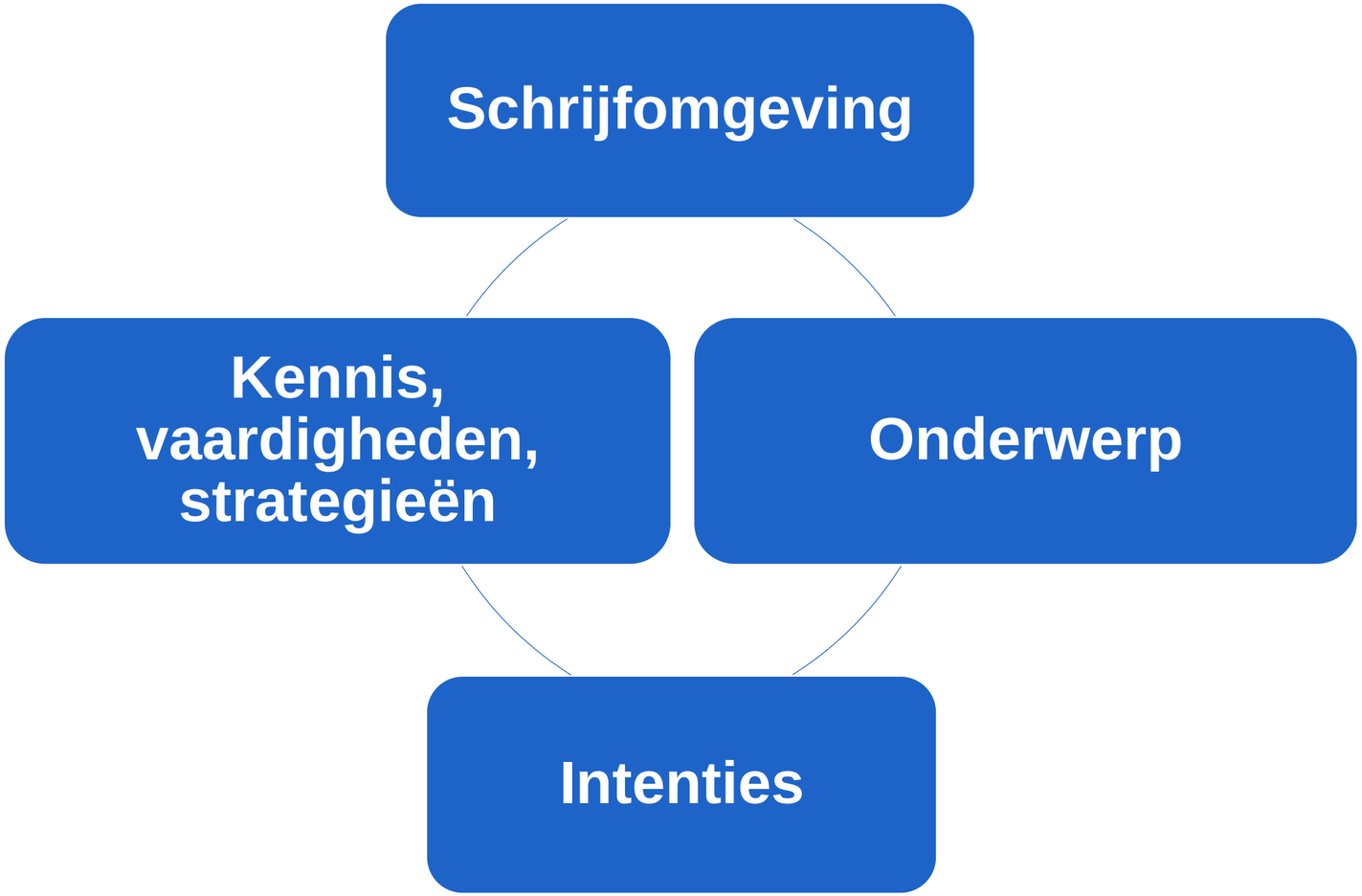

(Graham, Gillespie, & McKeown, 2013)

UNIVERSITEIT GENT

Schrijven: een cognitief complexe vaardigheid

Doelgerichte en cognitieve activiteit

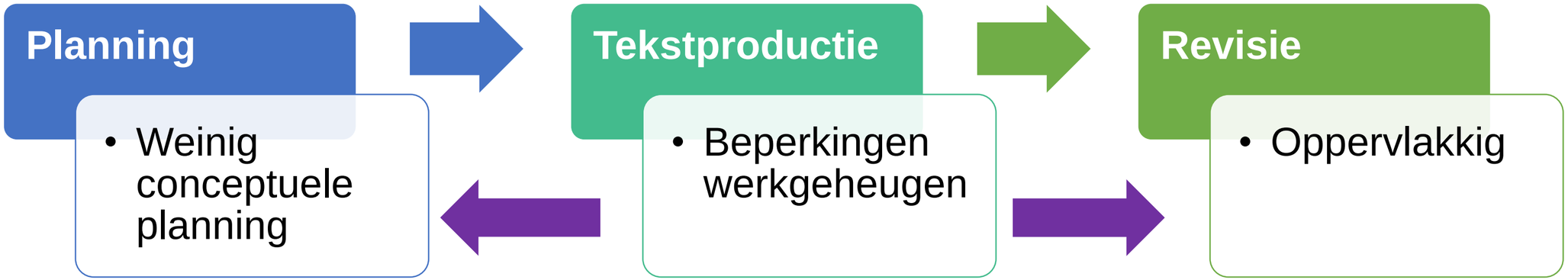

(Graham, Gillespie, & McKeown, 2013)

UNIVERSITEIT GENT

Schrijven: een cognitief complexe vaardigheid

Beginnende schrijvers ervaren veel moeilijkheden (Bereiter & Scardamalia, 1987; McCutchen, 2006)

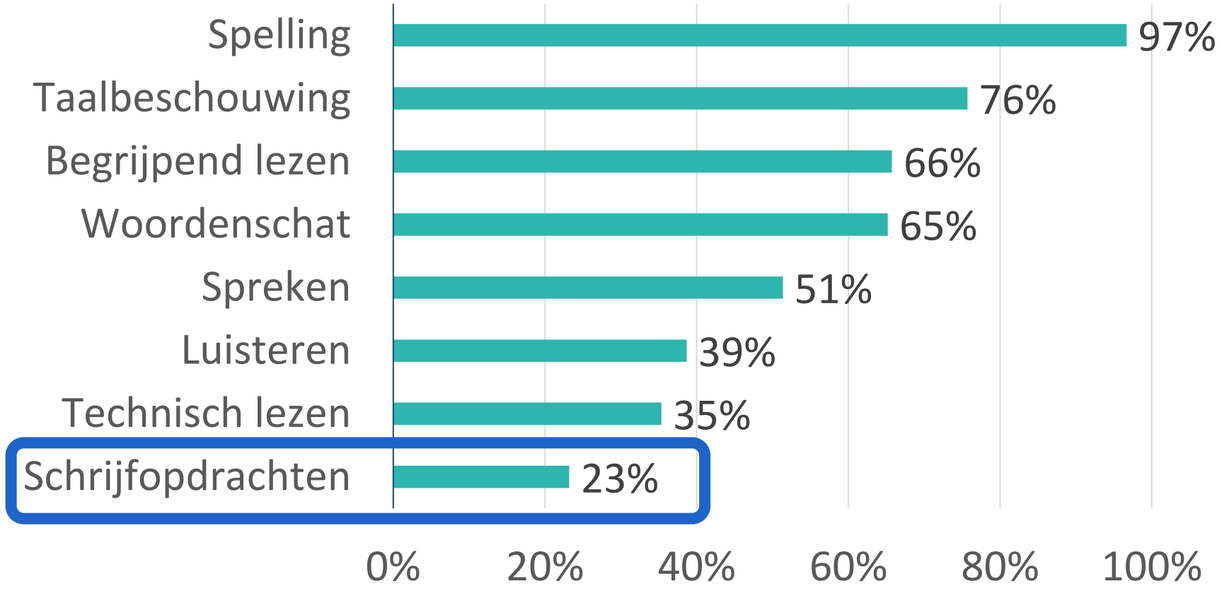
UNIVERSITEIT GENT

SCHRIJFPRESTATIES VAN LEERLINGEN EIND LAGER ONDERWIJS

UNIVERSITEIT GENT

Peiling begrijpend lezen, luisteren en schrijven (2018)

Schrijven: onderbelicht domein

Slaagpercentages

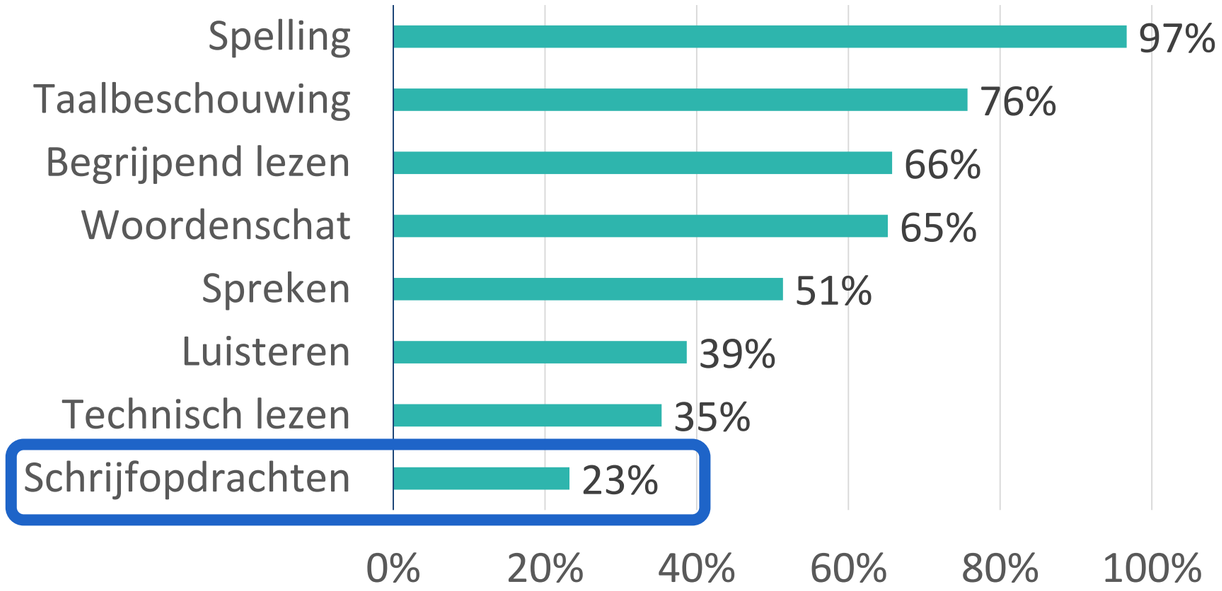
	Tekstdoel	Vormelijke correctheid	Spelling	Woordenschat
Uitnodiging	48%	66%	74%	48%
Oproep	75%	60%	75%	66%
Brief	77%	52%	77%	66%
Verslag	59%	52%	73%	68%

UNIVERSITEIT GENT

Grootschalig survey-onderzoek (2014)

Belangrijkste conclusies:

Tijdsbesteding: leerlingen krijgen gemiddeld 13 min/dag de tijd om teksten te schrijven

UNIVERSITEIT GENT

Grootschalig survey-onderzoek (2014)

Belangrijkste conclusies:

Sterke focus op:

- aanleren van basisschrijfvaardigheden (vb. spelling)
- aandacht voor het schrijfproces (plannen, schrijven, herschrijven)

UNIVERSITEIT GENT

EFFECTIEVE SCHRIJFINSTRUCTIE

UNIVERSITEIT GENT

Ervaringen?

www.menti.com – code 22 80 6

EFFECTIEVE SCHRIJFINSTRUCTIE

Meta-analyse van Graham et al. (2012): schrijfinstructiepraktijken – lager onderwijs

‘kracht’ van een schrijfinstructiepraktijk wordt uitgedrukt in ‘effect size’

- ‘eerder beperkte kracht’: ES = 0.2
- ‘medium kracht’: ES = 0.5
- ‘sterke kracht’: ES = 0.8

UNIVERSITEIT GENT

EFFECTIEVE SCHRIJFINSTRUCTIE

Meta-analyse van Graham et al (2012): schrijfinstructiepraktijken – lager onderwijs

Schrijfpraktijk	Effect size
Expliciete instructie geven over schrijfstrategieën	1.02
Expliciete instructie geven over tekststructuur	0.59
Expliciete instructie geven over basisschrijfvaardigheden	0.55
Doelen m.b.t. het schrijfproduct	0.76
Brainstormactiviteiten voor het schrijven	0.54
Samen schrijven	0.89
Gebruik van word processor	0.47
Extra tijd inplannen voor schrijven	0.30

EFFECTIEVE SCHRIJFINSTRUCTIE

Meta-analyse van Graham et al (2012): schrijfinstructiepraktijken – lager onderwijs

Schrijfpraktijk	Effect size
Expliciete instructie geven over schrijfstrategieën	**1.02**
Expliciete instructie geven over tekststructuur	0.59
Expliciete instructie geven over basisschrijfvaardigheden	0.55
Doelen m.b.t. het schrijfproduct	0.76
Brainstormactiviteiten voor het schrijven	0.54
Samen schrijven	0.89
Gebruik van word processor	0.47
Extra tijd inplannen voor schrijven	0.30

1 Lees de opdracht aandachtig
- WAAROVER moet ik schrijven?

Schrijf het onderwerp waarover je moet schrijven in het planschema.

2 Verzamel hoofdideeën
- WAT weet ik over het onderwerp en wat wil ik over het onderwerp schrijven? Dat zijn jouw **hoofdideeën.**

Schrijf jouw hoofdideeën op in het planschema.

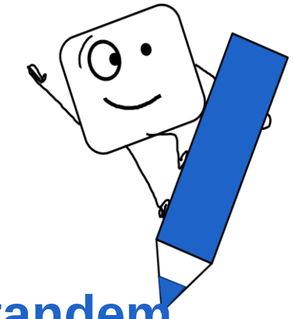
3 Voeg extra informatie toe
- WAT weet ik nog meer over elk hoofdidee? Denk aan **details en voorbeelden. Geef voldoende extra informatie aan jouw lezer!**

Schrijf jouw extra informatie op in het planschema.

4 Orden de hoofdideeën
- WAT is de volgorde van mijn hoofdideeën?

Geef elk hoofdidee een nummer in de bolletjes op het planschema.

5 Controleer het planschema
- **Nog meer informatie nodig?** Schrijf een vraagteken!

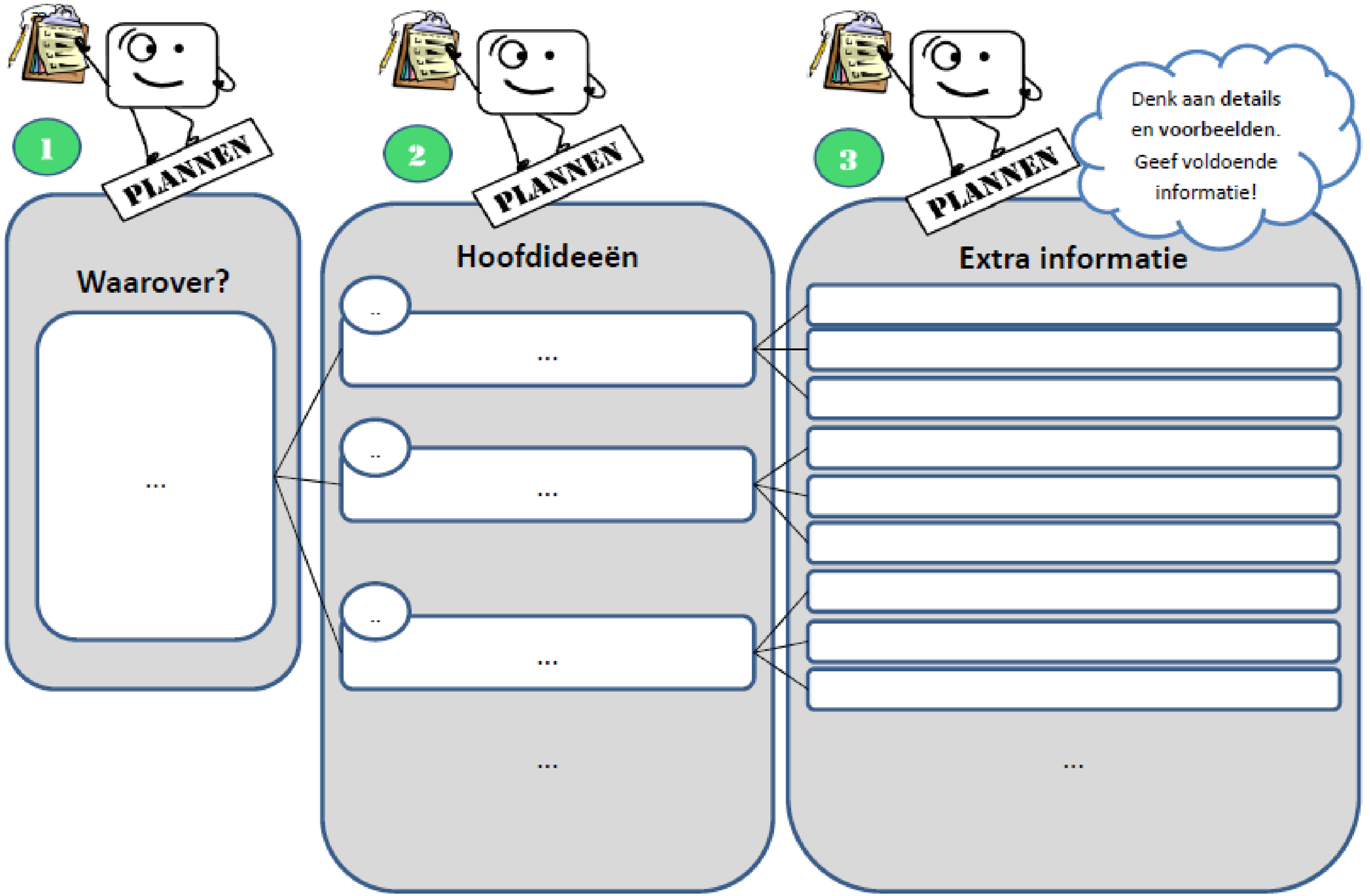

Schrijftandem

Expliciete strategie-instructie

1. Belang van planning
2. Peilen naar planningsgedrag van leerlingen
3. Planstrategie modelleren
4. Strategie bespreken
5. Aan het werk!
6. Reflectie

UNIVERSITEIT GENT

1
PLANNEN
2
PLANNEN
3
PLANNEN
Denk aan details en voorbeelden. Geef voldoende informatie!
Waarover?
...
Hoofdideeën
..
...
..
...
..
...
...
Extra informatie
...

VERZINNEN
ORDENEN
SCHRIJVEN

TEKSTER

EERST NADENKEN
KIEZEN EN ORDENEN
SCHRIJVEN
TERUGLEZEN
EVALUEREN
REVISEREN

SCHRIJVEN
NIEUWSBEGRIP

UNIVERSITEIT GENT

EFFECTIEVE SCHRIJFINSTRUCTIE

Meta-analyse van Graham et al (2012): schrijfinstructiepraktijken – lager onderwijs

Schrijfpraktijk	Effect size
Expliciete instructie geven over schrijfstrategieën	1.02
Expliciete instructie geven over tekststructuur	**0.59**
Expliciete instructie geven over basisschrijfvaardigheden	0.55
Doelen m.b.t. het schrijfproduct	0.76
Brainstormactiviteiten voor het schrijven	0.54
Samen schrijven	0.89
Gebruik van word processor	0.47
Extra tijd inplannen voor schrijven	0.30

Welkom, in mijn huis!

1

Heb jij al eens in jouw straat of in de stad naar de huizen gekeken? Heb je dan ook gemerkt dat er zoveel verschillende soorten huizen zijn: appartementen, villa's, rijwoningen, huizen met een plat dak, … Je kan dus huizen vinden in verschillende groottes, kleuren en vormen. Benieuwd hoe mijn huis er uit ziet? In deze tekst vertel ik iets meer over de grootte van mijn huis, mijn slaapkamer en mijn tuin.

Mijn huis is een groot want we hebben drie verdiepingen!

Het leukste plekje in mijn huis is ongetwijfeld mijn slaapkamer. Daar staat mijn bed en mijn computer.

Buiten hebben een grote tuin waar ik vaak samen met mijn zus speel.

Eigenlijk maakt het niet echt uit in welk soort huis je woont. Het belangrijkste is dat jouw huis een echte thuis is waar je je goed en veilig voelt.

2

Ten eerste heeft mijn huis twee verdiepingen. Op het gelijkvloers vind je de inkomhal, de woonkamer, de keuken en de opbergruimte. Op de eerste verdieping hebben we drie slaapkamers (een slaapkamer voor mijn ouders, een slaapkamer voor mijn zus en mijn slaapkamer) en een badkamer. Mijn huis is zeker niet klein, maar het is ook geen grote villa. Ten tweede vind ik mijn slaapkamer het leukste plekje in het hele huis. Mijn kamer is blauw geschilderd en er hangen ook posters uit. 's Avonds zit ik vaak in mijn kamer om mijn huiswerk te maken aan mijn bureau of een computerspel te spelen. Maar wat mijn slaapkamer zo speciaal maakt, is mijn stapelbed. Af en toe mag ik een vriendje uitnodigen om te blijven slapen in mijn stapelbed. Ten derde heb ik ook een grote tuin met veel bomen en een vijver met kleurrijke vissen. Als het zomer is speel ik vaak samen met mijn zus in de tuin. We spelen dan bijvoorbeeld verstoppertje of bouwen een kamp in de tuin. Deze zomer hebben we een boomhut in de tuin gebouwd en mochten we zelfs een nachtje in de boomhut slapen! Tot slot: mijn huis is groot genoeg, mijn slaapkamer is het leukste plekje en ik speel veel in mijn grote tuin.

2. Vergelijk de twee teksten. Kijk zowel naar de inhoud als naar de opbouw van de teksten.

Tekst 1 			Tekst 2 		
INHOUD	👍	👎	**INHOUD**	👍	👎
• Heb je voldoende informatie over het huis?			• Heb je voldoende informatie over het huis?		
OPBOUW	👍	👎	**OPBOUW**	👍	👎
• Is er een titel?			• Is er een titel?		
• Is er een inleiding?			• Is er een inleiding?		
• Is er een midden?			• Is er een midden?		
• Is er een slot?			• Is er een slot?		
• Zijn er alinea's?			• Zijn er alinea's?		
• Zijn er prenten?			• Zijn er prenten?		

UNIVERSITEIT GENT

3

Welkom, in mijn huis!

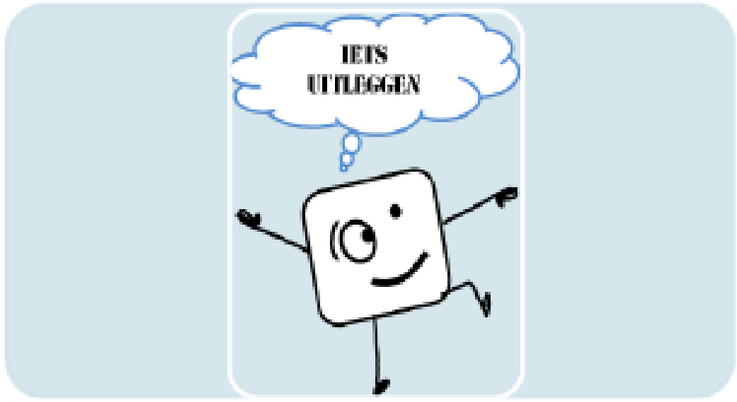
Heb jij al eens in jouw straat of in de stad naar de huizen gekeken? Heb je dan ook gemerkt dat er zoveel verschillende soorten huizen zijn: appartementen, villa's, rijwoningen, huizen met een plat dak, … Je kan dus huizen vinden in verschillende groottes, kleuren en vormen. Benieuwd hoe mijn huis er uit ziet? In deze tekst vertel ik iets meer over de grootte van mijn huis, mijn slaapkamer en mijn tuin.

Ten eerste heeft mijn huis twee verdiepingen. Op het gelijkvloers vind je de inkomhal, de woonkamer, de keuken en de opbergruimte. Op de eerste verdieping hebben we drie slaapkamers (een slaapkamer voor mijn ouders, een slaapkamer voor mijn zus en mijn slaapkamer) en een badkamer. Mijn huis is zeker niet klein, maar het is ook geen grote villa.

Ten tweede vind ik mijn slaapkamer het leukste plekje in het hele huis. Mijn kamer is blauw geschilderd en er hangen ook posters uit. 's Avonds zit ik vaak in mijn kamer om mijn huiswerk te maken aan mijn bureau of een computerspel te spelen. Maar wat mijn slaapkamer zo speciaal maakt, is mijn stapelbed. Af en toe mag ik een vriendje uitnodigen om te blijven slapen in mijn stapelbed.

Ten derde heb ik ook een grote tuin met veel bomen en een vijver met kleurrijke vissen. Als het zomer is speel ik vaak samen met mijn zus in de tuin. We spelen dan bijvoorbeeld verstoppertje of bouwen een kamp in de tuin. Deze zomer hebben we een boomhut in de tuin gebouwd en mochten we zelfs een nachtje in de boomhut slapen!

Eigenlijk maakt het niet echt uit in welk soort huis je woont. Het belangrijkste is dat jouw huis een echte thuis is waar je je goed en veilig voelt.

IETS UITLEGGEN

1 **DOEL!:** Wanneer je iets moet uitleggen aan iemand, dan geef je informatie aan de lezer over een bepaald onderwerp zodat de lezer het onderwerp begrijpt.

Belangrijk!!! Wanneer je iets uitlegt dan vertel je geen verhaal!!!

2 **HOE?:**

- **INHOUD:** In een uitleg staan feiten, voorbeelden en details over het onderwerp zodat de lezer het onderwerp begrijpt.
- **OPBOUW:** Een tekst waarin iets uitgelegd wordt, bestaat uit 4 grote delen:
  - **Titel**
  - **Inleiding**: De inleiding zorgt dat de lezer weet waarover de tekst zal gaan en waarover de schrijver zal schrijven.
  - **Midden**: Het midden beschrijft alle belangrijke informatie over het onderwerp aan de hand van voorbeelden, details,...
  - **Slot**: Het slot vat de tekst kort samen of geeft een conclusie.

EFFECTIEVE SCHRIJFINSTRUCTIE

Meta-analyse van Graham et al (2012): schrijfinstructiepraktijken – lager onderwijs

Schrijfpraktijk	Effect size
Expliciete instructie - schrijfstrategieën	1.02
Expliciete instructie - tekststructuur	0.59
Expliciete instructie - basisschrijfvaardigheden	**0.55**
Doelen m.b.t. het schrijfproduct	0.76
Brainstormactiviteiten voor het schrijven	0.54
Samen schrijven	0.89
Gebruik van word processor	0.47
Extra tijd inplannen voor schrijven	0.30

EFFECTIEVE SCHRIJFINSTRUCTIE

Meta-analyse van Graham et al (2012): schrijfinstructiepraktijken – lager onderwijs

Schrijfpraktijk	Effect size
Expliciete instructie - schrijfstrategieën	1.02
Expliciete instructie - tekststructuur	0.59
Expliciete instructie - basisschrijfvaardigheden	0.55
Doelen m.b.t. het schrijfproduct	**0.76**
Brainstormactiviteiten voor het schrijven	0.54
Samen schrijven	0.89
Gebruik van word processor	0.47
Extra tijd inplannen voor schrijven	0.30

UNIVERSITEIT GENT

EFFECTIEVE SCHRIJFINSTRUCTIE

Meta-analyse van Graham et al (2012): schrijfinstructiepraktijken – lager onderwijs

Schrijfpraktijk	Effect size
Expliciete instructie - schrijfstrategieën	1.02
Expliciete instructie - tekststructuur	0.59
Expliciete instructie - basisschrijfvaardigheden	0.55
Doelen m.b.t. het schrijfproduct	0.76
Brainstormactiviteiten voor het schrijven	**0.54**
Samen schrijven	0.89
Gebruik van word processor	0.47
Extra tijd inplannen voor schrijven	0.30

Graphic Organizer with Pictures

Who

When

Where

What

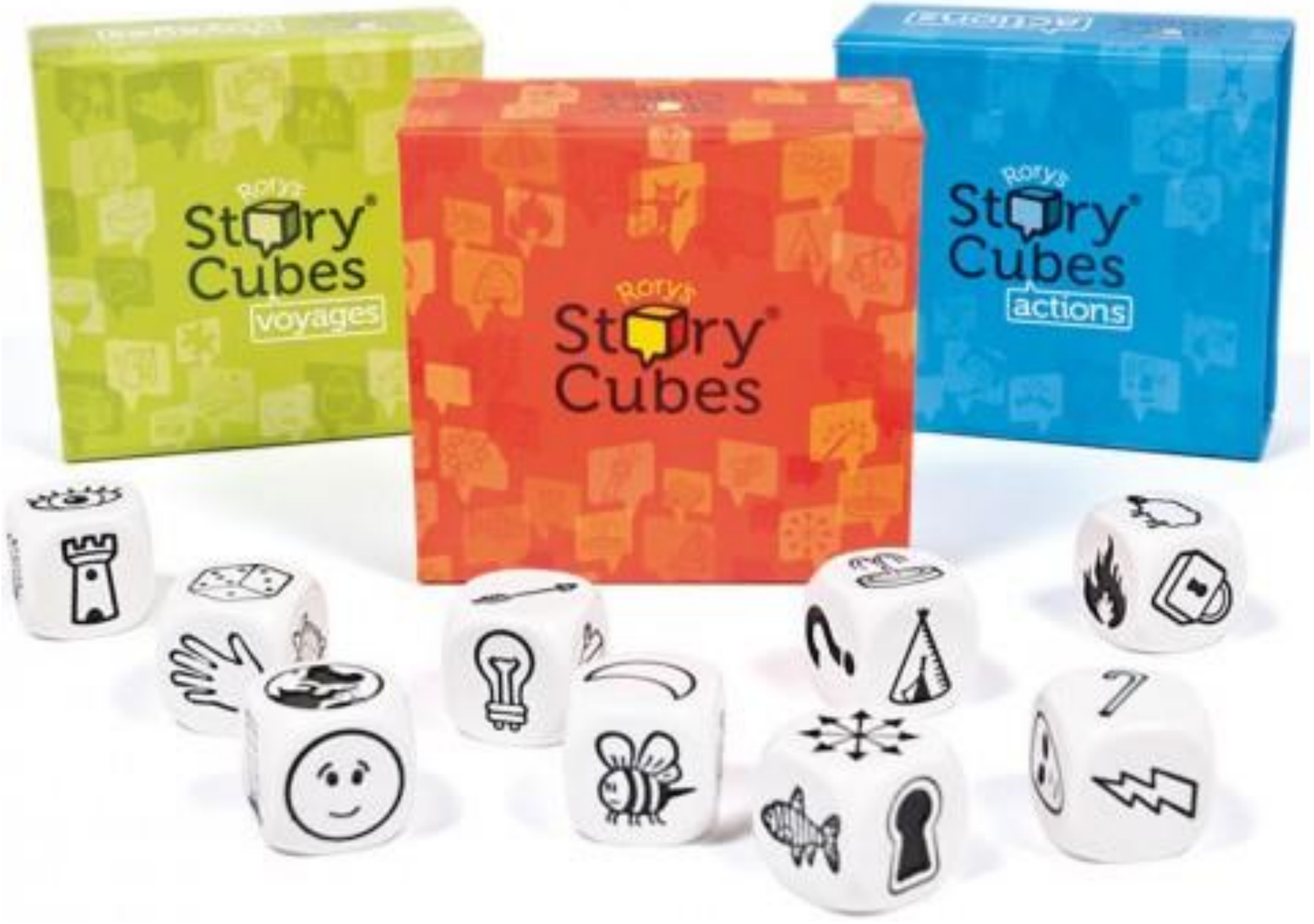
What

How

How

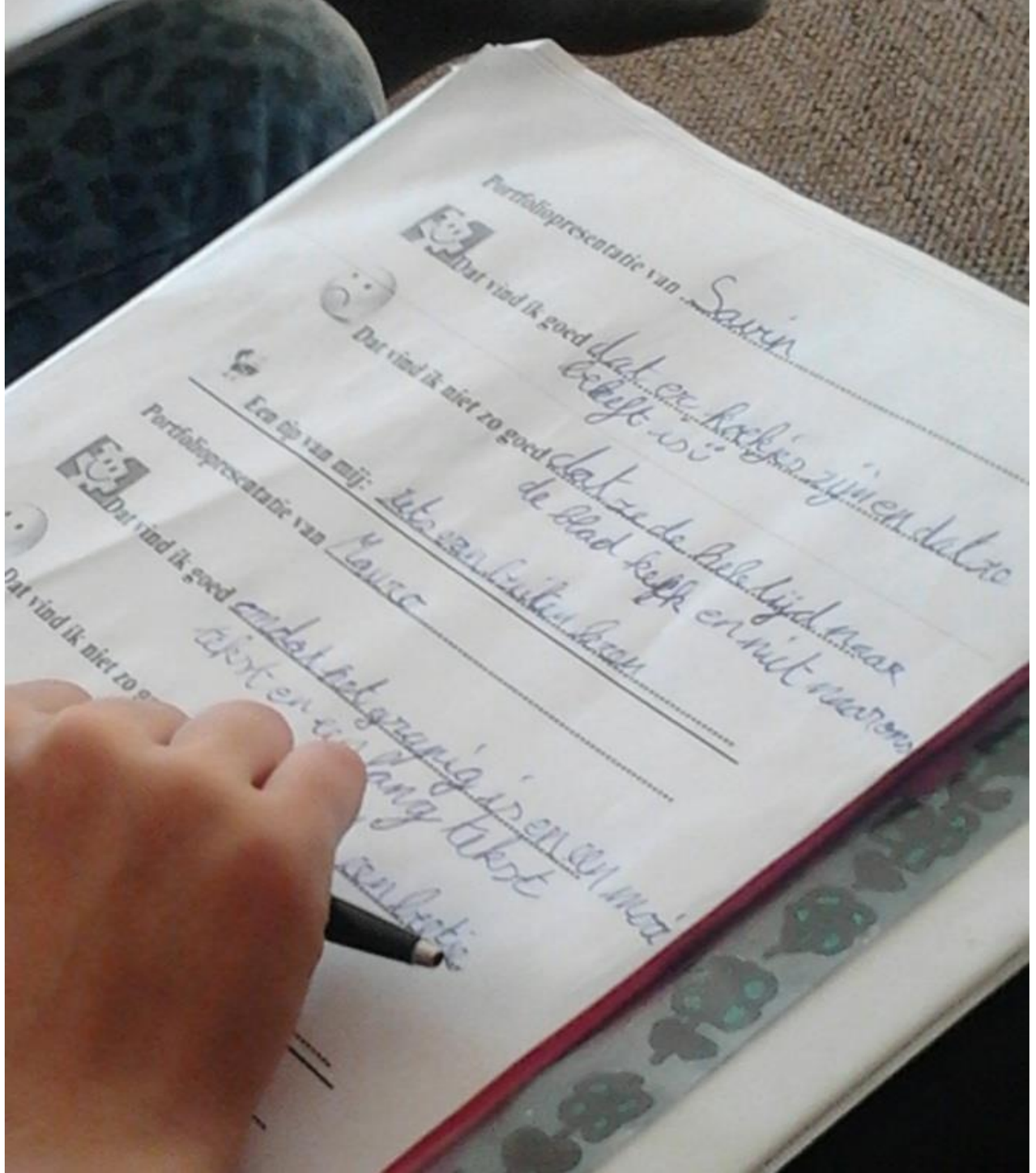

Rory's
Story
Cubes
voyages
Rory's
Story
Cubes
Rory's
Story
Cubes
actions

EFFECTIEVE SCHRIJFINSTRUCTIE

Meta-analyse van Graham et al (2012): schrijfinstructiepraktijken – lager onderwijs

Schrijfpraktijk	Effect size
Expliciete instructie - schrijfstrategieën	1.02
Expliciete instructie - tekststructuur	0.59
Expliciete instructie - basisschrijfvaardigheden	0.55
Doelen m.b.t. het schrijfproduct	0.76
Brainstormactiviteiten voor het schrijven	0.54
Samen schrijven	**0.89**
Gebruik van word processor	0.47
Extra tijd inplannen voor schrijven	0.30

UNIVERSITEIT GENT

UNIVERSITEIT
GENT

Iedereen = bedenker

Goede ideeën, doel, inhoud, opbouw, woorden/zinnen,…

Leest de kaart, legt uit wat er op de kaart staat, bewaakt dat alles gedaan wordt wat er op de kaart staat,…

Neemt notities, schrijft tekst uit, past de tekst aan,…

Iedere les omwisselen!

UNIVERSITEIT GENT

PROJECT SCHOOLKRANT

Naam : [redacted]

Portfoliomap **Lijst geselecteerde teksten** schooljaar 2012 – 2013

Nr.	titel	datum	Onderwerp/ soort tekst
1.	De vliegende pen		
2.	[illegible]		
3.	Ik ben de liefste van Klavinder		fantasie
4.	Niet weer naar de tandarts		
5.	Een geheim van de paarden		soort verhaltje
6.	Het lieve draakje		leuke fantasie
7.	Mooie [illegible]		fantasie
8.	Een enge droom		fantasie
9.	Het [illegible] beer		fantasie
10.	Het mysterie van meneer Arel		fantasie
11.	Mijn vriendelijke bijen		fantasie
12.	[illegible]		

Oorlog en vrede

Het is erg in Syrië wat er gebeurt .Als president Assad er niet was er geen oorlog . Ze gaan weg van hun land en komen naar Europa .Er is geen plaats in sommige landen . Dan worden ze terug gestuurd . Dat is erg voor de mensen die weg moesten . Sommige mensen sterven van ziektes , worden geschoten , ... Dat is erg voor de familieleden en vrienden . Als er vrede was in landen , was je nooit iemand kwijt

UNIVERSITEIT GENT

EFFECTIEVE SCHRIJFINSTRUCTIE

Meta-analyse van Graham et al (2012): schrijfinstructiepraktijken – lager onderwijs

Schrijfpraktijk	Effect size
Expliciete instructie - schrijfstrategieën	1.02
Expliciete instructie - tekststructuur	0.59
Expliciete instructie - basisschrijfvaardigheden	0.55
Doelen m.b.t. het schrijfproduct	0.76
Brainstormactiviteiten voor het schrijven	0.54
Samen schrijven	0.89
Gebruik van word processor	**0.47**
Extra tijd inplannen voor schrijven	0.30

EFFECTIEVE SCHRIJFINSTRUCTIE

Meta-analyse van Graham et al (2012): schrijfinstructiepraktijken – lager onderwijs

Schrijfpraktijk	Effect size
Expliciete instructie - schrijfstrategieën	1.02
Expliciete instructie - tekststructuur	0.59
Expliciete instructie - basisschrijfvaardigheden	0.55
Doelen m.b.t. het schrijfproduct	0.76
Brainstormactiviteiten voor het schrijven	0.54
Samen schrijven	0.89
Gebruik van word processor	0.47
Extra tijd inplannen voor schrijven	**0.30**

UNIVERSITEIT GENT

Conclusie

Beperkte instructietijd voor schrijven

Gangbare schrijfinstructiepraktijken ≠ evidence-based

Nood aan **meer** en **kwaliteitsvollere** schrijfinstructie

UNIVERSITEIT GENT

MEER LEZEN?

- De Smedt F., & Van Keer, H. (in press). ‘Schrijftandem’: Per twee aan de slag met schrijfstrategieën! *Meertaal*.
- De Smedt F., & Van Keer, H. (2019). Beter leren schrijven? Directe instructie en samenwerkend schrijven als twee krachtige vormen van instructie, *FONS*, 4(2), p. 32-35.
- De Smedt F., & Van Keer H. (2019). Schrijven kan je leren! *Basis*, p. 9-16.
- De Smedt F. (2015). Vier effectieve schrijfdidactieken. De bovenbouw van het basisonderwijs

WORKSHOPS/LEZINGEN

- TENZ
  - 29 januari 2020 (Leuven)
  - 4 mei 2020 (Sint-Niklaas)

- CNO: datum 2020 nog te bepalen (Antwerpen)

- Nationale dyslexie conferentie: 25 maart 2020 (Ede)

UNIVERSITEIT GENT

FACULTEIT PSYCHOLOGIE EN
PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

Fien De Smedt

Postdoctoraal onderzoeker

VAKGROEP ONDERWIJSKUNDE

fien.desmedt@ugent.be

@fiendesmedt

UNIVERSITEIT
GENT